

Patricia RÁČKOVÁ

Irské republikánské bratrstvo a jeho inspirace keltskými mýty

Cílem příspěvku je poukázat na určité charakteristické rysy IRB, a to v souvislosti s literární oblastí, která je inspirovala, totiž příběhy o irském hrdinovi Finnu Mac Cumhailovi. Následující text se zaměří zejména na vztah IRB k násilí a terorismu, na jeho stanovy a iniciaci, a konečně na jeho inspiraci světem keltských mýtů.

IRB tvořilo po dobu téměř 60 let (1858-1916) zázemí pro irské snahy o národní samostatnost, bylo jakýmsi společným jmenovatelem všech těchto snah. Vzniklo v roce 1858 v Dublinu jako tajná revoluční organizace, jejímž cílem bylo svržení britské vlády v Irsku ozbrojenými prostředky, zatímco v New Yorku bylo paralelně založeno Feniánské bratrstvo, jež mělo poskytovat zázemí (zejména finanční) pro boj s Británií. Termín fenián, feniánský, který se později začal používat pro obě tyto sesterské organizace, má kořeny ve staroirské literatuře: vztahuje se k pojmu Fianna, názvu bájného společenství válečníků vedeného Finnem MacCumhailem.¹

IRB navazuje na předchozí organizace a hnutí, jež usilovaly o nezávislost Irska, avšak má určité specifické rysy, kterými se od těchto ostatních snah liší. Především je IRB založeno výhradně na myšlence ozbrojeného revolučního odporu a od počátku odmítá snahy o získání samostatnosti ústavní cestou.²

---

¹ Zajímavé je, že jeden ze zakladatelů IRB, Jeremy O'Donovan Rossa, píše ve svých vzpomínkách, že zkratka IRB původně znamenala Irské revoluční bratrstvo, a teprve v průběhu dalších generací se název ustálil na nynějším znění. Zdůrazňoval se tedy revoluční boj za nezávislost, nikoliv však republika jako cíl. Srov. Diarmuid O'DONOVAN ROSSA, *Rossa's Recollections*, Shannon 1972, s. VIII, 199, 243.

² T. W. Moody ve své studii *The Fenian Movement* říká, že zakladatelé IRB se už poučili z irské historie natolik, aby věděli, že britská vláda se nedá přesvědčit „silou argumentů, ale jedině argumentem (ozbrojené) síly“. Theodor William MOODY, *The Fenian Movement*, Cork 1968, s. 103.

Členové IRB si uvědomovali nerovnováhu sil mezi svou organizací a Británií a doufali, že ji částečně vyrovnají tím, že jejich organizace je tajná, dále uvědomělou morálkou svých členů a také zvolením správné chvíle pro rozhodující úder, chvíle, kdy Británie bude v nevýhodné mezinárodní situaci.³

Během dlouhé historie IRB nezaujímalí však všichni jeho vůdcové ani zdaleka jednomyslné postoje. Z jeho hlavních představitelů John O'Leary (inspirátor a duchovní učitel básníka W. B. Yeatse) a Charles Kickham důsledně odmítali jak na jedné straně terorismus, tak na druhé straně spolupráci s hnutími za parlamentní reformy, zatímco John Devoy po určitou dobu podporoval reformní aktivity a naopak John O'Donovan Rossa se stal představitelem křídla, které se uchýlilo k „dynamitové politice“.

Pokud se týče postoje k otázce, jaký druh ozbrojené činnosti je žádoucí, IRB je plně extrémů a protikladů. Protože organizace byla tajná, umožňovala vznik extrémních skupin, které se pokládaly za součást IRB, i když jejich názory a činnost nebyly v souladu s postoji zakladatelů a vůdců. Pro ilustraci uvedeme například reakce na nejznámější a nejbrutálnější teroristický čin v dějinách IRB, při němž byl v dublinském parku Phoenix ubodán britský místodržící a jeho sekretář. Čin byl proveden roku 1882 skupinou, která si říkala „Nezdolní“ (The Invincibles) a byla spojována s IRB, avšak jeho vůdcové tuto vraždu odsoudili. Např. John Devoy, který sám již předtím byl pět let ve vězení za svou činnost v IRB, k němu poznamenal, že „keltská povaha se bouří při pouhém pomyslení na takové vraždění, zatímco boj v otevřeném poli je jí vítán“.⁴ Na druhé straně O'Donovan Rossa, zakladatel tzv. Skirmishing Funds, sbírek na podporu teroristických akcí v Británii, se vyjadřuje, že v boji s nepřítelem jako je Británie je dovoleno používat „dynamitu, všech výbušnin nebo i pekelného ohně, kdyby se dal sehnat“.⁵

A opět v protikladu k němu John O'Leary, který rovněž již měl za sebou mnohaleté vězení, říká ve svém dopise z roku 1884 o O'Donovanu Rossovi, že „začínal jako idealistický vlastenec a skončil jako bezskrupulózní šílenec“, a dále zdůrazňuje, že „cesta zločinu nemůže nikdy nastolit v Irsku pravou svobodu, ale jen ještě zkázonosnější otroctví“.⁶ Už z těchto příkladů je zřejmé, že lze stěží mluvit o jednotném postoji k násilí jako bojovému prostředku. Jak uvádí Roy Foster ve svém díle *Modern Ireland*, teroristické skupiny byly pro IRB spíše netypické: „síla IRB byla a zůstala spíše morální a pasivní“.⁷

---

³ Taková chvíle nastala např. po skončení americké občanské války, kdy vztahy mezi USA a Británií byly napjaté a kdy se IRB pokoušelo o zorganizování ozbrojeného povstání, nebo o 50 let později během 1. světové války, kdy povstání skutečně vypuklo.

⁴ Leon Ó BROIN, *Revolutionary Underground*, Dublin 1976, s. 29. (Vlastní překlad autorky, stejně jako u ostatních anglicky psaných pramenů, pokud není uveden překladatel.)

⁵ *Ibid.*, s. 31.

⁶ *Ibid.*, s. 39.

⁷ Roy F. FOSTER, *Modern Ireland*, London 1988, s. 395.

Pokud jde o stanovy IRB a iniciaci členů, jedná se, jak už bylo řečeno, o konspirační tajnou organizaci založenou na přísaze věrnosti. V prvních letech existence IRB se jeho členové raději vůbec vyhýbali užívání jakéhokoli názvu a označovali se výrazy jako „organizace, bratrstvo, firma“ a podobně. Jejich hlavní motivací však byl „náhled na Anglii jako na satanskou mocnost na zemi, dále mystická oddanost Irsku a konečně přesvědčení, že nezávislá irská republika, která už je vlastně skutečně ustavena v lidských srdcích (virtually established in the hearts of men), je nejvyšší morální autoritou“.⁸

Noví členové byli osloveni některým už osvědčeným členem bratrstva, přijímání na základě doporučení a iniciace zahrnovala slavnostní přísahu, že nový člen věnuje všechny své síly věci irské nezávislosti, že bude věrný nejvyšší radě IRB a vládě irské republiky a že svou organizaci nezradí. Takto cituje přísahu Karel Tůma (1882), který neuvádí své zdroje: „Přisahám republice irské věrnost a oddanost neobmezenou. Přisahám, že budu poslušen svých přestavených a že se uchopím zbraně, kdykoliv budu k tomu vyzván. Smrt zrádcům. Tak mi pomáhej Bůh.“⁹

Předpokládalo se, že každý člen organizace by měl být člověk bezúhonné pověsti, statečný, čestný a oddaný věci Irska. Bezpečí a dobrá pověst organizace byla někdy ohrožována náklonností některých členů k alkoholu. V dokumentu IRB z roku 1873 stojí, že „žádný opilec, žádný muž špatného charakteru, zpustlého života či pochybného povolání“ nemůže být přijat za člena. Ironií bylo, že dokument, z něhož je vzata tato citace, našla policie u neurvalce, kterého zatkla pro opilství.¹⁰

Z organizačních důvodů rozdělilo vedení IRB Irsko na okrsky, z nichž každý měl svého velitele, jenž podléhal veliteli v hrabství. Vedení organizace mělo název „Nejvyšší rada IRB a vláda irské republiky“ a skládalo se z jedenácti členů. Zpráva rady IRB z roku 1873 je určena „důstojníkům a řadovým bojovníkům Irské republikánské armády“:¹¹ užití tohoto výrazu vyjadřuje skutečnost, že každý člen IRB je nahlížen jako bojovník skryté armády – zároveň také předznamenává návaznost pozdější organizace IRA na Irské republikánské bratrstvo.

„Vláda irské republiky“, která byla takto ustavena uvnitř IRB, byla považována za zákonodárný orgán do doby, kdy země bude vysvobozena od nepřátelské nadvlády a kdy bude zvoleno stálé zákonodárné těleso. Tak mohla rada například vypsat daně, vyhlásit válku, uzavřít mír atd. Každý případný pokus o podkopání autority této vlády byl trestný, přičemž mohlo jít i o trest smrti, jako za zradu ve válečném stavu. Zločin zrady byl definován jako jakýkoli záměrný čin

---

⁸ Ibid., s. 391.

⁹ Karel TŮMA, *Potlačený národ. Obraz osudův lidu irského pod cizovládou britskou*, Kutná Hora 1882, s. 160.

¹⁰ L. Ó BROIN, *c. d.*, s. 142.

¹¹ Ibid., s. 6.

nebo výrok, který zrazoval věc irské nezávislosti. Nejvyšší vedení mělo také neplacenou exekutivu, která se skládala z prezidenta, tajemníka a pokladníka. Každý člen organizace byl povinován „občanskou i vojenskou poslušností“ exekutivě. Prezident řídil práci organizace a byl prohlášen „vlastně skutečným prezidentem irské republiky“.¹²

Výrazným rysem IRB byl zájem o irský jazyk, dějiny a kulturu, tedy prvky irského národního obrození. Nejvýznamnějším inspirátorem byl v této oblasti John O'Mahony, který přeložil spis Geoffreyho Keatinga *Irské dějiny*, aby povzbudil zájem svých rodáků o irskou identitu. Hlavním nositelem keltského obrození byla Gaelská atletická asociace, založená roku 1884. Byla úzce spojená s IRB, hlavně prostřednictvím svých vůdců, kteří všichni byli členy IRB. Jejím cílem bylo pěstovat irské národní sporty ve vlasteneckém duchu, připravovat irskou mládež pro případný otevřený boj, ale také šířit zájem o irskou kulturu. Jeden z členů GAA, Bulmer Hobson, založil paralelní organizaci Na Fianna Éireann (Irští bojovníci), která byla zaměřena jak na studium irského jazyka a kultury, tak na „bojová cvičení“, určená pro připravovaný boj za nezávislost Irska.

Hobson tak přímo přebírá i název prehistorického sdružení válečníků Na Fianna Éireann, které inspirovalo také vytvoření a činnost IRB. Fianna byl jakýsi vojenský řád, sdružení či bratrstvo oddané plně službě králi Erinu (Irška) a obraně země před nepřáteli. Jeho příslušníci se vzdávali členství ve svých rodinách a klanech a dávali se plně k dispozici králi a také veliteli Fianny, jímž byl hrdina irských legend, Finn Mac Cumhail. Legendy kladou činnost Fianny do doby vlády krále Cormaca mac Arta ve 3. století n. l. Příběhy válečníků Fianny tvoří jádro jednoho ze dvou rozsáhlých cyklů irských legend, takzvaného Ossianského cyklu, nazvaného podle barda a bojovníka Ossiana, který byl synem Finna Mac Cumhaila. Legendy se zachovaly v rukopisech z jedenáctého a dvanáctého století, ale jejich vznik je kladen do 8. či 9. století.

Tyto ctnosti Finna Mac Cumhaila, který byl výkvětem irských válečníků, inspirovaly Irské republikánské bratrstvo:

Vládl jim rázně i moudře, nikdy nikomu neukřivdil, ale odpouštěl svým mužům všechna provinění kromě porušení věrnosti svému pánu.¹³

Finn učil své bojovníky, aby se mu podobali ve ctnosti, ohleduplnosti a velkorysosti. Každý z nich si cenil ctí a pověsti svých druhů více než své vlastní a každý hlásal, že na celém světě se v ušlechtilosti nikdo nevyrovná Finnovi Mac Cumhailovi.¹⁴

---

¹² Ibid., s. 8.

¹³ Thomas William ROLLESTON, *Celtic Myths and Legends*, London 1994, s. 258.

¹⁴ Ibid., s. 264.

A nyní několik ukázek z výčtu požadavků, jež Finn kladl na své velitele. V ossianských bájích jsou citovány v epizodě, v níž jeden z podřízených Finnových velitelů, Geena mac Luga, se nechová, jak by měl, chlubí se svým vlastním bojovým uměním a necvičí dostatečně své muže, dokonce bije své psy a služebníky. Nato si jeho muži stěžují Finnovi a mac Luga je poučen o postojích správného velitele Fianny:

„Dokud máš dech v těle, neopouštěj svého pána. Za zlato ani za žádnou jinou odměnu neopust' ty, jež ses zavázal chránit.

Dvě třetiny tvé shovívavosti nechť jsou věnovány ženám a těm, jež se batolí po zemi (malým dětem), a básníkům. A nechovej se útočně k obyčejným lidem.

Náčelník nechť nezneužívá svého postavení, neboť to se nehodí pro muže ušlechtilé krve.

Nenavštěvuj domy, kde se příliš pije. Nevysmívej se starým lidem a nepohrdej chudším člověkem.

Nestav se proti svému náčelníkovi a nezavdej mu příčinu, aby o tobě špatně mluvil.

Stůj pevně na svém místě. Nepovol v boji, dokud nepohasne lesk zbraní a bitva neskončí.

Buď více ochoten dávat než odpírat a vždy si hled' ušlechtilosti, ó Lugův synu.“¹⁵

Není divu, že po těchto napomenutích se mac Luga napravil, zanechal svých špatných způsobů a stal se jedním z nejlepších Finnových mužů.

Následující odstavec je věnován zkouškám, jimiž musel projít uchazeč o členství ve Fianně.

/Uchazeč/ musel dokonale znát Dvanáct knih básní a musel být sám schopen skládat verše ... Poté ho zakopali po pás do země, kde se musel pomocí svého štítu a lískové větve bránit proti útokům devíti bojovníků, kteří na něj útočili kopím. Pokud byl zraněn, nemohl se stát členem Fianny. Nato spletli jeho vlasy do copů a fíanští bojovníci se ho jali honit po lese. Pokud ho některý z nich dohnal, nebo se rozpletl jeden z jeho copů, nebo mu pod nohou praskla suchá větev, nemohl být přijat. ... Během běhu si pak musel umět vytáhnout trn z paty a přitom ani trochu nezpomalit.¹⁶

---

¹⁵ Ibid., s. 263.

¹⁶ T. W. ROLLESTON, *Ilustrovaný průvodce keltskou mytologií*, Brno 1996. Překlad Jana Sládka.

I při vysokých nárocích na spolehlivost uchazečů při výběru do IRB nelze říci, že by byli podrobováni takovýmto zkouškám. Přesto je patrné, jak zejména požadavky na osobní kvality a postoje Finnových bojovníků ovlivnily ideály Irského republikánského bratrstva. Zvláště pojetí statečnosti, velkodušnosti a zejména oddanosti a věrnosti, kladoucí společnou věc před osobní a rodinný život, se zrcadlí v koncepcích IRB a skrze ně později také IRA.

Závěrem lze říci, že za šedesát let jeho existence se IRB nepodařilo zorganizovat efektivní ozbrojené povstání, jak to bylo jeho hlavním cílem. Jeho úspěchem však bylo šíření ducha obětavého a nezdolného vlastenectví v irském národě. Jak napsal jeden z jeho vůdců, John O'Leary, učilo Iry „obětovat se pro Irsko, místo aby sebe i Irsko prodávali Anglii“.¹⁷ A tak, v souvislosti s vysokými ideály převzatými z irských legend, toto hnutí, jež proklamovalo použití fyzické síly, přineslo své hlavní plody v oblasti ducha.

Summary:

Irish Republican Brotherhood and its inspiration by Celtic myths

The purpose of the present paper is to identify chosen characteristic features of Irish Republican Brotherhood and show them in the context of Irish mythology, specifically the narratives of the Irish warrior Finn MacCumhail and his war band, Fianna, these myths being inspiring for the founding members of IRB.

The text focuses on three characteristics of IRB: its attitude to violence and terrorism, its rules and the initiation of new members, to illustrate the contradictory and disunited approaches within IRB itself. The final part deals with the prehistoric Fianna as reflected in Rolleston's collections of Celtic myths. In the conclusion, an attempt is made to evaluate the meaning of IRB, which, however it proclaimed using physical force, brought the main fruit in the field of spirit.

---

¹⁷ T. W. MOODY, *c. d.*, s. 111.

III. pardubické bienále, 29. – 30. dubna 2004